Sakupili:
Prof. S. FURDEK i prof. Z. MILKOVIĆ

IZ NARODA ZA NAROD

Br. 8

BE-L-KA

BE-L-KA

MALA KNJIŽNICA
BIBLIOTEKE LIJEPE KNJIGE
Kolo I. Broj 8.

Urednik ZLATKO MILKOVIĆ

Nacrt korica: Aleks Marks

IZ NARODA ZA NAROD

Sakupili:

Prof. S. FURDEK i Prof. Z. MILKOVIĆ

Zagreb 1941.

Predgovor napisao Zlatko Milković

ZLATKO MILKOVIĆ

POEZIJA HRVATSKE NARODNE DUŠE

Ako želimo upoznati dušu bilo kojeg pojedinog pisca, onda moramo zaviriti u njegova djela, jer ćemo samo tako na najbolji i najtočniji način moći upoznati sve ono, što se krije u duši svakoga pojedinca. To je najsigurniji i najtočniji put, koji ne može biti u nikojem slučaju pogrešan, jer u djelima progovara sam pisac, u njima se krije njegova vlastita duša, onakova kakovu je on sam predao nama u svojoj ostavštini i kakovu smo je mi upoznali čitajući njegova djela. Svaki onaj, koji je imalo psiholog, koji može iz napisanih redaka osjetiti bilo, koje kuca u onim mrtvim, napisanim slovima, koja ipak žive svojim posebnim i te kako živim životom, moći će nesmetano približiti se velikome piscu i postati njegovim intimnim prijateljem, postati njegovim drugim ja i doći u izravni doticaj s jednom velikom i već posvema izgrađenom

ličnošću i crpiti iz toga idealnog poznanstva nedogledne koristi.

U narodnome pjesništvu je sličan slučaj, samo s tom razlikom, da narodno pjesništvo nije stvarao pojedinac, nego ga je stvarao cijeli jedan narod. Narodne su pjesme, kao i narodne priče, pitalice, aforizmi i zagonetke nastale kroz stoljeća, izgrađivale se postepeno, dotjerivale i narod je uvijek vršio neke korekture kroz vjekove onako, kako mu je to govorio život i dugogodišnje, šta više stoljetno iskustvo. Upoznati ovakovu narodnu poeziju znači ujedno upoznati dušu cijelog jednog naroda, koja je sintetizirana više puta u ciglih par redaka, u par savršenih stihova klasičnoga našega deseterca i jasnija, nego li da smo o njoj napisali čitave studije i štampali cijele biblioteke.

Svaki pojedini narod podliježe različitim utjecajima tokom svojega razvitka, pa se prema tome i različito razvija. Ti utjecaji mogu biti ne samo unutarnjeg, nego i vanjskog

podrijetla. Sastav tla, klima, visinska razgrana tla na kojemu obitava narod, klimatske prilike, brda i doline, rijeke i mora — sve to utječe i te kako na razvoj duše jednoga naroda. Sasma će se drugačije razvijati duša naroda u planinskome kraju, nego li u ravnim, nizinskim predjelima, drugačije uz široke i daleke horizonte na otvorenoj pučini mora, kada o obalu stalno udaraju zapjenjeni valovi, nego li uz kakav mirni i staloženi pejsaž gorskog predjela, gdje su daljine zatvorene gorskim lancima, a obroncima hrli samo kakav maleni i neznatni planinski potočić. Ljudska se duša u takovim krajevima posvema drugačije razvija, ona reagira na svaki i najmanji podražaj koji dolazi iz vanjskoga svijeta, ona je plastična i konačno se formira onako, kako je mi gledamo i kako je vidimo u svim njenim manifestacijama. Kao što svaki pojedinac ima dušu, tako je nalazimo i kod svakoga pojedinog naroda. Šta više, nalazimo kod sva-

koga pojedinog naroda i nekoliko tipova duše, koje se moguće u nekim manjim sitnicama i razlikuju međusobno, ukoliko su vezane na različite vanjske prilike, pod kojima je takova duša nastala, ali u svojoj glavnoj i bitnoj liniji, one se ipak sve zajedno poklapaju u jednu veliku i jedinstvenu narodnu dušu. Dušu, po kojoj mi raspoznajemo i dijelimo pojedine narode jednih od drugih.

Ta bitna linija, koja ostaje uvijek ista i koja je nepromijenjena konačno označuje liniju jednog cijelog narodnog razvitka i u njoj mi možemo najbolje i nepogrešivo naći dušu cijeloga naroda.

Hrvatske narodne pjesme, hrvatske narodne priče, hrvatski narodni aforizmi, pitalice, zagonetke i šale daju nam najbolje sliku našega naroda. I onda kada upoznamo sve ovo, što se je kroz vjekove razvijalo do dana današnjega, onda tek možemo upoznati onu pravu i istinsku

ljudsku dušu, koja živi i karakterizira našega čovjeka.

Dr. Nikola Andrić vrlo dobro analizira dušu hrvatskog seljaka na temelju narodnih pjesama, koje štampa u nakladi Matice Hrvatske. Široka, velika i iskrena je to duša, u svojoj biti jednostavna, kao što su i naše pjesme, bez nekih naročitih baroknih napirlitanosti i kicošenja, kakove nalazimo često u umjetničkom pjesništvu i što je sve samo produkt odgoja pojedinaca, koji su se udaljili od svojega naroda, a gubi se ona jednostavnost, koja djeluje tako svečano i upravo sveto. Jednostavnost je ono bitno što mi nalazimo u cijeloj našoj narodnoj poeziji i ta jednostavnost je duboka, filozofska, jer svima nam je poznato, da su veliki umnici i najveći filozofi svijeta sve svoje najveće istine i mudrosti izrekli tolikom jednostavnošću, da nas ta jednostavnost upravo zapanjuje. I što je veća istina, to je jednostavnija. Najfilozofskija knjiga svijeta je

Sv. Pismo, a to je čitavo pisano u jednostavnim pričama u kojima se sadrži i najveća filozofija svijeta, što je ikada bila izrečena.

I u našim narodnim pričama nalazi se čitava takova jedna filozofija, samo je treba znati pročitati, treba je shvatiti, kao što je rekao Isus Krist za Sv. Pismo: »Tko ima oči neka vidi, tko ima uši neka čuje!«

Petar Grgec u svojoj velikoj studiji »Na izvorima pjesništva« vrlo lijepo govori o pjesništvu, pa kaže na jednome mjestu — odmah na početku svojega djela — slijedeće:

»Gdje se nalazi pjesništvo?«

Kada odgovaramo na ovo pitanje navikli smo odmah da pomišljamo na knjige. Uzimamo u ruke štampanu Ilijadu ili Odiseju, štampanoga Shakespearea, štampane psalme Davidove i govorimo:

»Eto, tu je pjesništvo!«

Pa kada stvaramo teorije o pjesničkoj umjetnosti ili analitički primjenjujemo pravila poetike na pjesničke elemente, znadu knjige utjecati na nas toliko, da naš pogled ne seže od njih dalje. Naše definicije postaju onda pretijesne, a zadaci što ih pripisujemo pjesništvu, kreću se često iza realnoga prostora i vremena.

Trgamo pjesništvo iz životnog kontinuiteta i stvaramo od njega nekakovo odijeljeno društvo, u koje ulaze samo neki ljudi, i to samo u rijetkim časovima života.

Vladamo se kao onaj, koji bi htio proučavati svojstva drveća samo na cjepanicama i trupcima, koji su naslagani po drvnicima, u drvarnicama ili u trgovačkim skladištima, a zaboravlja šume i gajeve u kojima drveće živi.

Pjesništvo, koje se nalazi u knjigama, samo je jedan dio pjesništva. I to ne najveći nego najmanji dio.

Inače je carstvo pjesništva upravo nepregledno, jer se ono proteže svuda, gdje postoji svijesni ljudski život.

Pjesništvo je svakome potrebito i svakome dano. Bez njega ne može

čovjek živjeti kao ni bez zraka, ni bez vode. I kao što molimo za svoj svagdanji kruh, donekle tako mogli bi izricati i molitvu:

»Pjesništvo naše svagdanje daj nam danas . . .«

*

Hrvatska narodna duša puna je poezije. Naša su srca uvijek otvorena prema zvjezdama i prema suncu, kao što su to otvorene i naše široke i daleke ravnice i beskrajna pučina mora. Taj nas je kraj odgojio takovim kakovi smo danas i konačno formirao našu ionako treptavu i osjetljivu dušu, koja krije u sebi i izvjesnu primjesu romantike. A takovu istu dušu mi nalazimo i u narodnom pjesništvu punu milosrđa, punu topline i punu općečovječanskih osebina.

HRVATSKE NARODNE PRIČE

Kak je kum od kuma slamu kral

Živeli so negda dva kumi vu veliki slogi. Navek je jen drugomu dal se kej je imel. Dogodile se je pak jene lete da je žite jenomu lepoj vrodile a drugomu ni.

Sad je bil ov kum onomu nenaviden pak je po noči kral negve žite z stavice. Kut je god on te žite i slamu nosil curela je ona duž po zemli, tak, da je bile poznati, što je kral.

Kak je veliki grej krasti kej od kuma vidime stoga, kej je te trag kak je te kum nosil krajdena slamu čez cele nebe poznati.

Kak su Jadan i Jeva zagrešili

Negda su bili same na zemlji Jadan i Jeva, ali to je bile dok so oni bili još v raji. Onda je došel vrag da je bo kušal, pak se je zlekel na 'ne dreve ke jim je Bog zabranil da od njega ne smeju jesti, a bil je kak kača.

Onda se je Jeva špancerala po raji sim, tam, dok ne nabasala baš pred te dreve. Ni se bila nigdar ni ogledala na jne, ali so ju nekak joči kanile i itile i ona opazi na drevi lepa jabuka. Mam si je poželela da bi si jene otrgla, ali se je preplašila same sebe, pak štela da se reši napasti i da otide, ali je onda opazila đavola ki se je popel na dreve, a bil je v priliki kača.

Onda ji je đavol rekel da si naj otrgne jenu jaboku, da kej ne vidi kak so lepe. Ona mu je nate odrekla da bi otrgla, ali da se boji, da bi jo Bog, — ali se je na zajnem ipak dala nagovoriti, pak si je otrgla jeno.

Zagrizla ona i baš te cajt došel Jadan. Ona je svoju mam pojela i pregotnola, a onda je dala i nemo, pak si je on takaj male zagrizel. Ali on ni sve (=svoje t. j. jabuke) pojel nek mo se prepręčila v grli.

I tak si moži imjo v grle jaboko, ku je zabil Jadan pregotnuti

dok je Bog onda bil kričal na jni da kej greše.

»Ne veruj ženi, ona navek prva napela čoveka na gre. Tak je i Jeva napelala Jadana. Dok čovek greši onda ne misli, ali, kesne je iti k meše kad pop veli — amen!

Kak je od grešnika postal svetec Matej

Bil je jen kapelan i došel je pred jnega sv. Matej da bi se spovedal i kapelan mu je zadal pokoru, da ima v šumi posaditi dreve od suve oblani (jabuke) i pod jnu ima navek nositi vodu v brente i podlevati, dok se ona ne omladi i dok ne ocvete i dok na jni ne zrastu jaboke i dok ne zozrele. Onda je rekel kapelan, da ga bo odrešil od greja.

Sv. Matej tak naredil i navek nosil vu brenti vodu i podleval dek (dok) je bil tak star da ga je več i mešina (mahovina) zarasla.

Jempot se je vozil ov kapelan, ki je bil več prek star pop, čez to šumu, a vozil ga je jen foringaš.

Onda je foringaš opazil jeno lepu oblan, ka je bila pona lepi crleni jabok pak gledi i vidi nekakve čude ke se zaraščene v mehu nosi vu brenti vodu i kak podleva pod tu oblan, pak veli popu, da kej je one, se zaraščene, a nosi vodu i podleva pod oblan ka je pona lepi crleni jabok.

Nate veli pop foringašu, da naj stane; on se je setil, da je zadal pokoru nekvomu čoveku još dok je bil mladi kapelan. I mam zide s kol i otide k sv. Mateju, da bi ga odrešil od greja.

Onda ga je spovedal.

Kak je god sv. Matej povedal teri grej, pak je opala jena jaboka na zemlu. I to je bile tak doge, dok, niso sa (jednako se kaže i »se«) jaboka scurela na zemlu, osim treh, ka so još visla.

Onda veli nemo pop, da nek se seti i da ima još tri greje, pak kad je se povedal nek i ne reče.

Kad je onda na zajnem i ne rekel — scurela so i ona tri jaboka, a sv. Matej je, mam na meste mrl i postal je od nega prah i pepel.

Onda ga je pop blagoslovil, a z praha se je zdigel beli golub i odletel v nebe.

Kak je išel Bog, Isus i sv. Petar po svetu i kak su iskali kvartira

Jempot je sv. Peter išel po svetu s gosponem Bogem i z Krištušem. Došli su v jen grad, ali nigde da dobe kvartir.

»Je kej«, veli sv. Peter, »ideme dale«. Još je bila jena mala ižica. Štoli su otiti dale, ali so se itak navrnuli još tu prosit da bi prespali.

Oni v nuter, a sama žena i pune dece. Veli, — »bili mogli si počini«, a ona nem, da »zake ne«, ali same nema ništa kaj bi im dala ni slame kej bi pod nje dela«. »Nike zate«, vele oni i rasprave se.

Kad so si seli, veli g. Bog nek im neke donese za jesti, ali ona veli

da nema. Nate ji on veli naj same ide v podrum moti (možda) (g)de kej najde.

Ona v nuter, a to ti se diši, tu same mese i kruv. Žasnula se je, ali je same zela i onesla im.

— Naj im popravi de bodo legli, — veli pak Kristuš, a ona — A kej bi vam dela?

— Moti de kej najdeš.

Ona v štala a tu se pone sena. — Naredila im je i postel.

Onda no pita g. Bog da tere ji je dete najbole za volu, a ona veli: »najmenše«. Nate iti g. Bog sv. Petru nož pak veli: Na, zakoli je, to bu naša pečenka.

Žena se je zabila na mesti i okamenela da ni mogla ni reči nike, a sv. Peter prijel dete i zaklal.

Dok ga je raspravlal rekel je Kristuš ženi da naj krušnu peč raskuri. Je, ni druge, morala je.

Deli oni dete peč, i one se pekle moti jenu vuru. Pečejnka je same čvrčala a žena se za pečiju plakala.

Onda veli g. Bog ženi, da naj pogleda kej niva pečenka dela.

Nagleda se žena v peč, to ti dete sedi v protvajni pak se tritra zlatnu jabuku. Žena je vesela došla nazaj i povedla kej je vidla. Onda je sv. Peter očel i donesel nazaj ženi dete, ke je imale po sebi zlatne žilke.

Sad veli g. Bog ženi da se naj nike ne preplaši kej se god dogodi sutra, nek bude same mirne duše.

Sutra dan se žena prebudi, a ludi na iži, obloki zaslojneni. Skoči s posteli pak pogleda brže po iži: deca so v redu. Gledi čez oblok a to se kod — same morje, same je nejna iža na suvem.

Zate kej je ta bogica prijela svete potnike na kvartir dal je Bog da jele i pile ide navek v nejno ižo same. Navek je iža sega pona, a celi grad i zemla je zbog grehote prepala v morje.

Kak je židov prevaril svetog Petra

Sv. je Peter moral mreti po Boži odredbi, ali ni tam sedel za badave, moral je čuvati da nebi štu god vlezel v nebe.

Dok se je jempot Peter šetal s klučmi pred nebeski vrati došle je tam pone ludi ki so pomrli. On im je pregledal pašuše i se po redu pustil nuter v diku nebesku.

Sad je došel na red jen čifut ki ni imel pravoga pašuša, štel bi i čifut v nebe, ali ga Peter ne pusti. Najempot veli on svetomu Petru: »Čuj Peter, mi sme rođaki, ja — kad nesmim, nejdem nuter, ali ti meni male otvorazni vrata da se nagledam. Ja sem ti pošten i ne bom vušel v nuter, a če mi raspreš, bom znal bar povedati onde kam zajdem kak je ovde«.

I sv. Peter kak je bil dobričina poveruje čifutu i zeme kluče da vrata raspre. A mislil si je sv. Peter tak: »Pak zaki da mo male ne rasprem, em on zgleda baš kak ti

pravi židov, a i pasmine je moje a još k semo tomu mi je ponudil da si male gotnem rakije, a bil sem baš jakoj žeden«.

I dok si tak misli sv. Peter, rasprl je vrata ali male preširoke. Čifut je pak opazil nutri svoje lače ke je negda dal jenomu bokcu pak brže skok v nebe i sede si na svoje lače.

Dotrčal je za jnim sveti Petar pak ga je tiral van, ali se čifut neda, nek veli, da je na svojem.

Mislil si je sad sv. Peter kaj bi naredil, ali ni bil dosta spameten pak si je od jada čupal lasi z glave. Onda se je setil, da bi apoštole pozval na skupčino, da se bo valda nekteri neki spometnoga setil.

Ali je moral još male pričekati kej ti so apoštoli poslušati, dok je Kristuš spitaval mladiče ki so mrli prede zakona pak niso bili ne vem svetu na ižameni.

Kad je ižamen bil gotov i mladiči venčani, zaigrala je anđelsko banda da so se sveci od miline same

digali. Židov je pak na svoji lača se potancuval od veselija.

Sad je sveti Peter namegmul apoštolom i oni so se mučičke dorevali do jnega, kej ti je v nebi velika stiska. Niso oni duge večali. Dogovorili so se, da jen apoštol zel stari kotel, pak bo bobnal pred rajskemi vrati da bo licitacija.

Kak so se dogovorili, tak i naredili. Čim je čifol čul boben mam on beš k vratam i van. Kad je videl da ni nikakve licitacije štol se je vrnuti v nebe ali so mu se vrata zaprla pred nosem.

E sad ni bile druge nek naš čifut pot pod opajnke i ejt kam je bil određen.

Kak je sveti Peter vlekel svoju mater vun s pekla

Sv. Peter je imel jakoj hudu mater ka ni nigda štela nike bokcu dati. Kad je jenpot konople trla, skundračila ji se jena ročica, a ona je jakoj klela. Nate je došel nekakav bogec pak jo je počel prositi, nek mu neke da. Onda se ona na jnega jdrli i iti mu onu skundračenu ročicu: »Na, nosi se« veli i da te nisem nigdar vidla pred nosem.

Znale je to cele sele, zoznali so si bokco i ništi se više ni vufal k ne, da jo kej prosi.

Lete je išle po leti i ona je preživela svega sina Petra. Kad je mrla Peter je več vlekel duše z čistilišča i puščal v nebe.

Nu je zapala čistilišna moka, ona je bila nad peklem i gledela kak ide jena duša za drugu v nebe, onda je ona počela kričati: »Sine Petre, veži lakne pak me puči z toga zla — pekla vun«.

Ni Peter doge toga čul, ali kad več ni mogel poslušati prijel je ročicu, pak je vezal lakne na druge. I kad je zajne lakne privezal bile je najlepše do matere sv. Petra. Sad se je stopram ona prijela a on počel vleči. Ali kak je no vlekel, fatale so se i druge duše za lakne, morti bi sv. Peter i ne zlekel. To je bile ma-

teri sv. Petra krive, ona je mislila kak i na vem svetu da same ona ima prav živeti i ona je vikala sv. Petru »Sine Petre, scukaj z laknem, nek ove duše nejdu gore, nek scure. One tebe, sine Petre, niso rodile i ranile«. Ali sv. Petar ni toga čul, on je same vlekel. Kad je ona tak po trejti pot kričala, onda je on same male scukal z laknem. Lakne se je pretrgle, a ona opala još 9 pot glipši v pekel nek je bila prede.

Sad več sv. Peter ni imel nike s čem bi jo zvadil pak je rekel: »Je mati, ja nisem kriv, ja sem naredil kak si rekla. Kej ču, sad ti več ne mrem pomoči.

Odonda je začkomela mati od sv. Petra, a on je miren kej ti ga nište ne bantuje pri posli.

Kak se je štel Lucifer podeliti z Bogen

Negda je bil na nebi rat, dok so se mej sobu svadili Boži janđeli. Kad je onda one zločeste Bog itil

dole z neba cureli so oni v pekel navek tri dane.

Onda se je jempot spomijnal Lucifer v iže z drugemi i govoril kak se je sad Bug ž nim podeli; da kej je god na nebi, to bu Bogu, a kej na zemli, to nemu. »Ali, to bi Bog«, pripovedal je dale Lucifer, »ipak mogel popraviti«. Pod vrate je to se poslušal Mikal arkanđel, pak je onda povedal Bogu, ke je čul. — Onda ga je Bog poslal da naj ide pitat Lucifera, da kak bi to treba narediti.

Očel je Mikal, ali mu Lucifer ni štel povedati. Išel je on i drugi dan, kak mu je Bog rekel, ali pak nike.

»Trejti pot bo moral reči«, veli Bog. Kad se je Mikal pak pokazal pred Luciferem, ovomu je več bile dosta, pak veli:

»No dobre, kad baš moram reči, ja bom i povedal. Bog bi same mogel svet spasiti kad bi dal, da žena rodi, ali bez čoveka. Te onda čovek ki bi se rodil od te žene mogel bi svet osloboditi od greja«.

Onda je Bog študeral kak bi to bile, pak se je setil i odredil da se tak i dogodi.

Kak je razbojnik Tomaš postal svetac

Bil je negda jen čovjek ki je očel mej soldate. Dok je jempot bil na straži dal mo je vrag veliko žeđu, a onda, je došel pak rekel: »Dam ti kupicu vode, a ti meni dej one zaki ne znaš«.

»Zaki ne znam« misli si čovek »ke bi to bile zaki ja ne znam, ja znam za se. Dobre dej mi vode«. I vrag mo da vode a on je popije i ni znal da je za tu kupicu prodal vragu svega sina ki se ti dan narodil.

Kad je zoznal da se je dete rodile, male se je grizel, ali si je ipak mislil da stoga ne bo nike.

Mejtim je dečke rasel i vučil velike škole, — a vrag je počel atagirati na jnega. Kad mo je to več bile prebedaste otpravil se je on na pot i to ravne v pekel.

Bil je nekak na pol pota kad je došel v jeno ižu de je stajnuval razbojnik Toma. Toma je imel same staru mater, ka je toga dečka nagovarala da nek ide dale, a če ostane de ga bo nejn sin ki je jakoj zločest moril i odsekel mo glavu pak jo bu del na stobor de je več drugih 99 glavi.

Dečke se ni dal nikak odgovoriti nek je ostal.

Toma je došel za cajt domom i mam osetil da je v notri krščajnska duša. Mati je bila dečka skrila i rekla da ni nikoga, ali kad je on zapovedal, da mora mam znati što je, ona mo pokaže toga dečke.

Sad ga je Toma pital se po red. Na zajnem je doznal da ti dečke ide v pekel. Sad je rekel Toma: »Dobre kad ideš v pekel, ne bom ti glave odsekel, ali se ti popitaj tam, nek ti kažu moju postel i kak bi se ja mogel ne rešiti.

Drugi dan dečke očel dale i tak putoval dok ni došel v pekel. Kad je vlezel v pekel prijavil se je i re-

kel nek ga vode k Lucifero. Nate so ga vragi prijeli i otpremili staromu. Lucifer je bil jakoj kosmat, tak da ni nike ni videl. Dvanajs je vragov morale ščipami nemo obrvi digati. Kad je pregledel zapital je on toga dečka poki je došel v pekel. Na te mo povi dečke, da ga jen vrag navek napastoje, pak je došel da bi se ga rešil.

Čem je Lucifer to čul, da dozvati svega ornista i veli nek zatrobi. Kad je ornist zatrobil to so doleteli vragi nuter, da je skorem jogen v pekli gasel.

Gledi dečke se vrage, ali ni bile mej nimi pravoga. »Ni ga« veli on Lucifero.

Lucifer pak da zatrobiti onda jih doleti dvanaest. Pet jih još ni čule trombe. Onda so još došli dva i tri. — Zajni ki je došel bil je pravi.

Čem ga je dečke opazil da ide veli: »E ide pravi«. Sad je Lucifer pital toga vraga kej ima s tem dečkem. On je jedva zrekel — »moj je« — i več so ga »vragi kovači«

prijeli i deli na železe pak kovali. Skovali so ga na šile i pak nazaj na vraga.

Pak ga je Lucifer pital: »Jeli tvoj?« a on je pak rekel da je. Onda so ga vragi skovali na iglo i pak na vraga, ali se vrag ni još štol dečka odreči. Sad so ga skovali na las. E to mo je več bile dosta, pak kad so ga nazaj prekovali na vraga je rekel da ni više negov. Da ni toga rekel bili bi ga kovači morili.

Lucifer je na te dečku rekel da more otiti, a dečke nemo nate: »Pem mam, ali bi prede štol videti Tomovu postel«.

»E toga ne boš videl« vikali so vragi ali jih je Lucifer ošinul z jokem pak su si začkomeli a on je rekel du mu ju morajo pokazati čez klučenicu.

Dečke je onda videl v jeni iži postel a na jni bili nasađeni noži i britve. Po tem so se pak spijnale same kače i žabe. Kad je dečke to videl još zapital bili se mogel toga rešiti.

»Bi« prepotekel se je i rekel jen vrag, »ali bi moral dati si skovati na sako nogu cipelu devet funti žmehku od železa i onda se tak doge moliti v cirkvi, dok nebi te cipele popucale«.

Kad je dečke tak vredil se posle očel je svojim potem nazaj domom. Toma ga je spazil več zdalekoga i mam je došel k nemo i pital ga, kak je i jeli kej čul.

Dečke mo je povedal se po redu i sad je Tomu bile nekak mečne dok je čul kej ga čeke.

I zbilam drugi dan da Toma skovati za sako nogu cipelu devet funti žmehke i otide v cirkvu da se moli Bogu.

Ni se ufal vlesti celi cirkvu več je stal na vrati i tak se molil.

Na jempot dojde jen mladi dečke v cirkvu pak se ogleda okola i kad ni videl nigde nikoga otide i raspre rako. Onda je otkril jen les i počel vleči mrtve tele jedne dekle van pak je po čkomaj govoril: »Draga moja, mi sme se imeli zakoj radi, a ti si

mrla. Kad nesem bil s tobu dok si živa bila, bom sad kad si mrtva.«

Toma ni mogel dale gledati mrcvarejne mrtvoga tela, niti poslušati kej ti dečke govori, nek je zgrabil želiznu štajngu, s ku se je cirkva zapirala i rekel: »Če baš bom devedeset i devet pot glibli v pekli i če bom tam za naveke gorel, ja toga ne bom gledel« — pak je vudril toga dečka po glavi i mam jo raskolil (rasekel) na dva komade. —

Tomu su pak ti čas popucale železne čižme i on je postal prost. Sad je pozval v cirkvu popa i nemo povedal se ke je naredil.

Onda ga je pop pričestil a Toma je mam v cirkvi lepoj leke mrl i postal je tak sv. Toma.

Vragi muče grešnu dušu

Negda se je stari Zverek vozil Zeline, kam je išel na pajtlin. Bila je več kmica, a on se je baš dovažal k Jeleni.

Da se bo imel ščem zabavlati zvadil je lulu i duvan pak je name-

tal i štel zapušiti. Išče šibice, ali ni jih nigde. Prekaple po žepi, ni pak ni, da se na glavu postaviš, zabadave i kune kad jih ne more najti.

Na jemput on opazi kak se ludi greju na bregu. On ni pet, ni šest, nek: »Eha«, pak skoči s kol, popne se na breg i ejt ramle k ludem ki so grejo.

»Dober večer!« — »Dober večer«, vele takaj oni nemu, a on nem, da bi si zapušil lulu. »O same si zapuši« veli jen, a stari Zverek čapac za voglen pak ž nim v lulu.

Štel je sad stari da ide, ali opazi na jemput kak se na jogni žari debeli lanc. Ogleda se okola i sad stopram opazi da je na jelenskem groblji. Obrne se na ludi, a oni ti imaju roge.

E ni šale, mam je stari zrasel kak rast, a lasi so mu se zdigli kak šaš. Počele so ga prehađati i mravlice. Nate se obrne k nemo jen vrag i veli: »Kume ne boj se nike, sedi

si male boš neke videl. Sad si je stari je ova žena male odenul i sel.

Za jen zajt se je digel jen vrag pak očel k jenomu grobu de je zlekel ž nega jenu ženu, pak jo je dopremil k jognišču.

Zatoga (za to vrijeme) je pripovedal staromu Zvereku drugi vrag, da na vem svetu decu tirala.

— E, ke če stoga biti, zeli so vragi onda lanc z jognišča, pak so ga začeli te ženi zamatati oko droba. Kulike su oni god pot lanc ofrknuli, tulike je ona dece zrodila. Pak je tere dete zgodila morala ga je pojesti.

Stari Zverek ni toga več mogel gledati pak se je zdigel i očel na sva kola da pe domom. Kak si je god sel na kola i rekal — »Ejt« — poleteli so kojni. Vozil se je, kak Ilija po nebi, tak jake da ni nike videl, ni kot, ni kam. Same na jemput je spazil da so kojni stali i da je pred našo cirkvu na skrižajni.

To je znal pokojni Zverek kulike i kulike pot pripovedati. Znal je

reči: »Ja sega ne verujem, ali to, kej se je meni dogodile, to je prava i živa istina to bi mogel priseči«.

Tko se jedanput ožeže, i na hladno puše

Neki Arbanas prvi put jeo pečenu bundevu pa se ožegao. Kad je drugi put vidio bundevu u polju na vriježi, stao preko plota na nju piriti.

Ciganin u luku

Našli ciganina gdje krade luk. Zapitali ga, što to čini. Ciganin odgovori: »Ne čupam luk da kradem, nego se uhvatio za nj, da me vjetar ne obori, pa se luk sam iščupao iz zemlje«.

Bolja kobasica od graha

Postavila kuma kumi zdjelu graha i malo kobasice, pa sjele obje da jedu. Gošća udarila po kobasici, a grah i ne gleda. Domačica zato reče: »Uzmi, kumo, i graha«. A gošća

joj odgovori: »Hvala, kumo, dobra je i kobasica«.

Udri, Bože, tko je kriv!

Grmjelo je. Sluga ciganin turio glavu u plast sijena i rekao: »Udri, Bože, tko je kriv!« U to došao gazda i udario ga vilama preko leđa. Ciganin misleći, da ga je Bog udario, poviče: »Ao, Bože, ni s tobom se nije vrijedno šaliti!«

Zla žena

Prolazili putnici pored mnogo žena, koje su u društvu sjedile. Jedan od njih reče u šali: »Sad ću ja poznati, koja je zla žena među ovim ženama«. Kad se primakoše ženama, reče onaj čovjek: »Pomoz Bog, zla ženo!« A jedna žena, koja je upravo bila zla, odgovori: »A kako sam ti zlo učinila? Izjela te bolest!«

Slovo na siru

Zapisao kaluđer na sircu gdje se reže, staro slovo »iže« (i), da bi poznao, ako đak otsiječe!

Kad kaluđer iziđe iz sobe, đak uzme sirac, da otsiječe malo. Videći na sircu »iže«, on otsiječe poveliku krišku. Onda opet napiše onako slovo kao što je i bilo. Kad dođe kaluđer, uzme sirac u ruke i reče: »Doista, slovo »iže«, ali sirca niže«.

Prijateljeve suze

Sjela dvojica uoči Božića da večeraju. Srknuvši jedan vruće jelo tako se ožeže, da mu suze udare. Drugi videći to zapita ga, zašto plače. On mu odgovori: »Pao mi je na um pokojni brat, koji je lani uoči Božića sa mnom večerao«. Uto i ovaj drugi srkne. Ožegavši se tako, da i njemu suze udare, reče: »Ti plačeš, što ti je brat umro, a ja plaćem, što i ti nijesi s njim umro.«

Nije baš iz Sarajeva

Neki čovjek došao u brijačnicu, da se brije. Kada su upitali, odakle je, reče, da je iz Sarajeva. Brijač, od đavolstva stane hvaliti Sarajlije, kako su junaci, koji se i nasuho briju. Čovjeku bude to milo. Da se i on pokaže junakom, pristane, da ga briju nenakvašena. Ali kad od bola ne mogne više trpjeti, reče: »Nakvasi malo. Nisam baš iz Sarajeva, nego poblizu odande«.

Ej lijo, sad si dolijala!

U nekoj zemlji proglasi se lažni vrač. Car od one zemlje dozove ga preda se. Iznese pred vrača u zavezanoj vreći lisicu i reče: »Ako pogodiš, što je u vreći, pravi si vrač i neću ti ništa. Ako li ne pogodiš, pogubit ću te«. Onda se vrač malo zamisli i reče sam sebi: »Ej lijo, sad si dolijala!« Čuvši to car pomisli, da je vrač pogodio, što je u vreći, pa poviče: »Pogodio si, lisica i jest!« I tako ga otpusti kao pravoga vrača.

Koji je Bog dao ovo, dat će i ono drugo

Neki čovjek molio se Bogu: »Daj mi, Bože, stotinu dukata. Ako bude

jedan manje, ne ću uzeti«. Čuo to neki bogataš, metnuo u kese devedeset i devet dukata i bacio kesu na put, kuda će proći onaj čovjek. Onda se sakrio, da vidi, šta će biti. Kada onaj čovjek nađe kesu, prebroja dukate, strpa kesu u njedra pa reče: »Koji je Bog dao devedeset i devet dukata, dat će i onaj jedan dukat«.

Baba na poklade u kolu

U nekakvome selu uhvate nevjeste i djevojke kolo na poklade. Kad to čuje baba u onom selu, očešlja se, preobuče i ugladi kosu crnilom od lonaca. Tako urešena prišapće djevojkama, da i nju puste u kolo. Obeća im zato dati šest jaja. No kad je djevojke upuste, ali evo muke za babu! Kad počeše djevojke kolom okretati, a baba poskakivati, reče onim dvjema djevojkama: »Pustite, kćeri moje, ako za Boga znate! Evo vam i sva jaja, što ih imam, pa i kokoš«.

Nesretniku se ne može pomoći

Za nekakovog se čovjeka govorilo da je nesrećan i da mu se nikako ne može pomoći. Jedan bogat čovjek namisli ogledati, da li je to istina. Uzme jednu kesu novaca te metne na brvinu, preko koje je malo po tom valjalo da prijeđe onaj nesretnik.

Kad nesretnik dođe blizu k brvini, on rekne u sebi: »Dosta sam puta preko ove brvnice prelazi. Hajde sada da ogledam, da li mogu žmireći preko nje prijeći«. I tako zažmirivši prijeđe preko brvine i prekorači kesu s novcima.

Što vrijedi popadija

Udarila u neko selo kuga i bio velik pomor. Netko zapita popa: »Mru li, pope, ljudi?« A pop odgovori: »Mirucaju pomalo«. Poslije nekoliko dana umrije i popadija. Kada opet jednom zapitaše popa, umiru li ljudi, odgovori pop: »Pomrije sav svijet«.

Ne slušaj, Bože što pas laje

Nekakav čovjek stao na Božić vračati. Uzeo orah i govorio: »Kao što je ovaj orah pun, tako da bude puna kuća, ambar žita tor marve, podrum vina i rakije«. Kad svrši vračanje, razbije orah, a orah prazan. Onda rekne: »Ne slušaj, Bože, što pas laje!«

Čovjek i zmija

Za kućom nekakovoga čovjeka, koji je imao jednoga sina, dijete od nekoliko godina, bila pod kamenom u rupi zmija, koja je često izlazila, te se pred rupom svojom sunčala. Jedanput sin onoga čovjeka uzme sjekiru, te zmiji, koja se bila kao udomaćila i nije se od njega ni bojala, pred rupom otsiječe rep. Zmija se rasrdi, te njega ujede i zada mu smrt, pa uteče u svoju rupu i prestane više izlaziti na sunce. Pošto čovjek sina svoga s najvećom žalosti više kuće zakopa, i pošto mu vrijeme žalost malo utiša, pozove zmiju da izađe iz rupe i da se pomire, dodajući, da se ono već ne može povratiti, što je učinjeno.

A zmija mu odgovori iz rupe: »Možemo se pomiriti, ali dok ja gledam svoj rep, a ti svoga sina grob, dotle pravog prijateljstva među nama biti ne može«.

Đavo i njegov pobratim

Pripovijeda se, kako je đavo nekakovoga pobratima varao i na zlo navraćao, dokle ga nije na vješala doveo. Kad ga objese, onda ga đavo zapita, vidi li što, a on mu odgovori, da ne vidi ništa, osim jednog magarca i na njemu čitav tovar poderanih opanaka. Onda mu đavo reče: »Vidiš, sve sam ovo poderao, dok sam tebe tu vidio«.

Kad vidiš, šta je, što pitaš?

Vozio nekakav čovjek otvorena kola puna kukuruza, a kad ga neko zapita, šta ima u kolima, on odgovori, da su drva. Videći onaj, koji

ga je pitao, da na kolima nijesu drva- nego kukuruzi, rekne mu: »Bog s tobom! Šta ti govoriš? To nijesu drva, nego kukuruzi!« A on mu onda odgovori: »Kad vidiš, šta je, što pitaš?«

Kisni, ne misli, stiglo me do vrata!

Zakiselila žena u sobi lonac mlijeka, pa pokrila i povezala torboru, da bi se u toplini prije ukiselilo. Kad to sve svrši, onda rekne: »Kisni, ne misli, stiglo me do vrata!« Kad ona k vratima, a mlijeko za njom po zemlji, jer je nehotice bila zapela nogom za uprtu od torbe.

Klinčorba

Pripovijeda se, da je došao jedan vojnik babi u kuću i iskao, da mu da što da jede, a ona mu kazala, da nema u kući ništa za jelo. Onda vojnik reče: »A ti mi daj barem tiganj i malo vode, da načinim klinčorbu«. Baba mu to da, a on metnuvši u tiganj gvozdeni klin, nalije

vode i metne nad vatru. Kad se voda ugrije, a on zaište od babe malo soli. Baba mu da, i on osoli vodu. Kad voda uzavri, a on zaište malo brašna. Baba mu da i to, samo da vidi od čuda, kakva će to biti klinčorba. Vojnik saspe brašno u onu vodu i zamete. Po tom zaište jedno jaje, te i njega razbije u onaj škrob. Zatim zaište još malo masti te ono zamasti, pa onda skinuvši tiganj s vatre, izvadi klin napolje, a klinčorbu izjede.

Sam se odao

Kad su se ljudi u nekakom selu bili skupili, da iznađu tko je ukrao košnicu, rekne jedan od kmetova, da on zna, tko je je to učinio. »Eno onaj, veli, što mu je pčela za kapom«. Onda onaj, koji je bio ukrao, mane rukom preko glave, kao da tjera pčelu, i tako se oda.

Moja kuća, moja sloboda

Lisica častila danju ježa, pa ga uveče ustavljala na konak, no on

nikako nije htio ostati, govoreći, da je rad ići svojoj kući. Kad se oprosti s lisicom i pođe svojoj kući, onda lisica pristane za njim poizdaleka, da vidi, kakva je ta njegova kuća, za kojom on toliko čezne i neće da ostane kod nje u lijepoj pećini na konaku. Došavši jež do jedne klade, uvuče se poda nju u bukovo lišće, pa se protegne koliko je dug, i odrezavši rekne: »Moja kuća, moja sloboda«.

Nema bolećega

Razboljela se žena usred zime, pa joj palo na um na bukovu mezgru. Muž joj kaže: »Bog s tobom ženo! Otkuda sad bukova mezgra? Sad bukve pucaju od mraza«. A ona mu odgovori: »E, moj čovječe! Nema bolećega, a on bi naložio vatru oko bukve, pa bi se bukva otkravila i bilo bi mezgre«.

Nemoj hadžija, Boga ti!

Nekakoga slijepca uhvate hajduci, te ga oplijene i svuku do košulje i obuće. Kad ga tako ostave i pođu svojim putem, povrati se jedan i stane ga nagoniti, da skine i opanke, a slijepac moleći mu se rekne: »Nemoj, hadžija, Boga ti!« Hajduk, koji je zaista bio hadžija, začudi se, kad tu riječ čuje od njega, pa ga zapita: »Otkuda ti, more, znaš, da sam ja hadžija?« A on mu odgovori: »Ta ja znam, da to drugi čovjek ne bi učinio, do onaj, koji je na ćabu išao«.

Nešto šušnu

Nekakav čovjek kazao, da je tu i tu vidio deset kurjaka. Kad ga oni, kojima je kazivao, zaokupe, govoreći, da to ne može biti istina, onda spusti na devet, pa na osam, i tako dotjero do jednoga. A kad mu ni to ne htedoše vjerovati, nego mu stanu govoriti, da je to priviđeno, onda rekne: »Nešto šušnu, i meni se učini, ima deset kurjaka«.

Pustio bi ja njega, ali ne će on mene

Nekakav Turčin svrne s puta u potok, da se napije vode. Tu ga

uhvati hajduk, a on onda dozvavši svoga druga, koji je bio ostao na putu, kaže mu: »Odi, uhvatio sam hajduka«. Drug mu odgovori: »Kad si ga uhvatio, a ti ga povedi amo«. Onda mu on kaže: »Ali ne će da ide«. Kad mu drug na to rekne: »Ako ne će da ide, a ti ga pusti«. A on mu odgovori: »Pustio bi ja njega, ali ne će on mene«.

Savo, Savo! sebe ne zabijeli, a mene zacrni

Neki siromah imao u čanku mlijeka. Kad je došao na Savu, turi čanak u vodu, da bi imao više mlijeka, ali se u jedanput napuni pun čanak vode i mlijeko pomiješavši se s vodom sasvim se izbubi. Tužan i žalostan pogleda na Savu i reče: »Savo, Savo što učini, sebe ne zabijeli, a mene zacrni!«

HRVATSKE NARODNE PJESME

Čobanica i vila

Kod ovaca čobanica
Sitan vezak zlatom vezla,
A u vezak govorila:
»Hvala tebi, mili Bože!
Jel' od risa išta gore?
A od lova išta jače?
A od guje išta ljuće?
A od vuka pomamnije?«
Nju slušala gorska vila,
Čobanici besjedila:
»Čobanice, luda djevo!
Od risa je zloba gora,
A od lava zavist jača,
A od guje duša ljući,
A nepravda pomamnija
Nego vuče u gorici«.

Materina njega

Vezak vezla neva i zaova
Pod ružicom na zelenoj travi:
Zaovica veli nevjestici:
»Nevjestice, po Bogu sestrice,

Il' si rasla bora gledajući
Il' jablana zelenijah grana
Il' vitu jelu plemenitu?«
Nevjestica njozi progovara:
»Zaovice, jorgovan-grančice,
Nijesam rasla bora gledajući
Ni jablana zelenijah grana
Niti vite jele plemenite,
Već u majke njegu njegujući...
Mila me je njegovala majka:
Rano me je u postelju slala,
Rano me je na uranak zvala.
Ne zove me grlom ni avazom*)
Već me budi granom jorgovana:
Ustaj, srce, granulo je sunce!«

Kita ružica

Oj djevojko dušice!
Na ti kitu ružice.
Kad ti kita uvene,
Dođi dušo do mene,
Da ti drugu uberem.

---

*) glas, povik

Mara vratarica

Visoko se soko vije,
Još su viša gradu vrata.
Mara im je vratarica:
Suncem glavu povezala,
Mjesecom se opasala,
A zv'jezdama nakitila.

Ne gledaj me, što sam malena

Djevojčice, sitna ljubičice!
Gledo bih te, ali si malena.
Gledaj, momče, bit ću i golema:
Maleno je zrno biserovo,
Al' se nosi na gospodskom grlu.
Malena je ptica prepelica,
Al' umori konja i junaka...

Dragi i nedragi

Konj zelenko rosnu travu pase,
Za čas pase, za dva prisluškuje,
Gdje djevojka svoju majku moli:
Ne daj mene, majko, za nedraga,
Volim s dragim po gori hodati,
Glog zobati, s lista vodu piti;
Studen kamen pod glavu metati,
Neg' s nedragim po dvoru šetati,
Šećer jesti, u svili spavati.

Sestre bez brata

Dvije seje brata ne imale,
Pa ga viju od bijele svile,
Od bijele i još od crvene:
Struk mu meću drvo šimširovo,
Crne oči dva draga kamena;
Obrvice morske pijavice,
Sitne zube dva niza bisera;
Zalažu ga medom i šećerom:
»To nam jedi pa nam probesjedi!«

Tekla voda Karašica

Tekla voda karašica
Od Valpova do Našica
Na toj vodi Karašice
Prale noge tri snašice.
Otud ide mlad Ivane,
Valpovački kapetane:
»Bora vama, tri snašice,
Hajte sa mnom u Našice,
Častit ću vas devet dana,
Devet dana po purana,
Ispeć' ću vam mlado tele
I praščiće sve debele!«

Gusle moje, moja davorijo!

Gusle moje, moja davorijo!
Teško meni, a i vama sa mnom;
Teško onom, ko se na vas hrani,
Na vas hrani i oda' zla brani!
Jer kad ručam, za užinu ne znam;
Gdje užinam, večerati nemam,
A kam' Turcim' harač i vergija[1]
Kamo djeci hrana i od'jelo?
Kad mnijete, svakomu ste drage,
Kad pjevate, i mnogim ste harne;
Ne možemo svakom ugoditi:
Netko hoće krvi i majdana,
Njetko traži pljaćke i šićara[2]
Njetko momu, njetko udovicu,
Njetko želi i krezubu babu.
Oj gudalo, moja desna ruko,
A vi strune, moje banovanje!

Bog, sunce i sirote

Pita majka žerkoga sunca:
»Aj ti, sunce, moje čedo drago!
Jesil' meni trudno i umorno
Vav'jek hodeć, nigda ne stojeći?«

---

1) porez, 2) plijen i dobit.

Žarko sunce majki odgovara:
»Ne pitaj me, moja stara majko!
Tebi trudno ni umorno nisam,
Jer ja imam dobra prijatelja,
Prijatelja Boga velikoga.
Nego, kad je na po dana, majko,
Onda mene na krioce prima,
A kada su doba od dizanja,
Ne budi me, čim se junak budi,
Neg' me gladi rukom po obrazu:
»Ajde, ustaj, moje žarko sunce,
Da grijemo po sv'jetu sirote!«

Jela i javor

Rasla jela u osoju,
Zelen bore u prisoju,
Jela boru poručuje:
»Oj javore, zelen bore,
L'jepo ti t' je ukraj vode!
Iz stabla ti voda teče,
Iz grana ti čele lete,
A vrhom ti biser rađa.
Sopće vodu kuničica,
Čele kupi lisičica
Biser ebre djevojčica.
U to doba kraljeviću
Vodi hrta i sokola;

Pušti hrta za kunicom,
A sokola za lisicom,
A on Marko za djevojkom.
Stoji huka niz planinu;
Bježi hrtu kuničica,
A sokolu lisičica,
Njemu, Marku, djevojčica.«
Javor jeli odgovora:
Bolje tebi, vita jelo!
Bolje tebi u osoju,
Nego meni u prisoju!
U stablu ti ljuti zmaje,
U granam' ti soko sivi;
Soko sivi gn'jezdo vije,
Zmaj sokolu poručuje:
O sokole, moj sokole!
Ne vi, gn'jezdo više mene,
Jer ću zmaje pustit plame;
Gn'jezdo ću ti opaliti,
Izvaliti, podaviti!
Soko zmaju poručuje:
Ne straši me, ljuti zmaje!
Ti puštavaj tvoje plame!
Ja sam tiće odgojio;
Tići su mi poletarci.
Kad ti pustiš tvoje plame,
Možeš gn'jezdo opaliti,
Ne ćeš tiće izvaliti,

Niti ćeš ih opaliti,
Tići su mi poletjeli,
Ti ih ne ćeš ni vidjeti.

Strijele osvetnice

Bilo vedro pak se naoblači,
Iz oblaka tri strijele puknule:
Jedna bila na moru trgovca,
Druga tuče na polju volara,
Treća ubi u gori čobana.
Što je pukla na sinjemu moru,
I ubila na moru trgovca,
I pravo je, da ga je ubila;
Krivo mjeri, a drágo* prodaje.
Što ubila na polju volara,
I pravo je, da ga je ubila;
Svoje ore, tuđe preorava.
Što ti ubi u gori čobana,
I pravo je, da ga je ubila;
Svoje pase, ali tuđe krade.

Dragina se kletva izvršila

Sunce zađe, a mjesec izađe,
Dragi dragoj pod penđere dođe,
I donese sokola u ruci,

* skupo.

Pa ga njozi na pendžer izbaci.
Djevojka mu tiho odgovora:
»Srce, dušo, draži od očiju,
Zar ti svoju poželio dragu?«
Dragi dragoj 'vako odgovara:
»Nijesam te poželio, draga,
Već sam došo, da ti jade kažem.
Sinoć ferman iz Stambola dođe,
Da ja idem na carevu vojsku.
Hoću l' ići, draža od očiju?«
»Hajde, dragi, hairli[1] ti bilo,
Dušmani ti pod nogama bili,
A dobri ti na put ishodili!
Uhvatio bana kaurskoga,
Pa ga dao caru čestitome,
A car tebe ljepše darovao:
Pašalukom na Bosni ponosnoj!«
»Moja draga, kad bi tako bilo,
Seijiru[2] bih tebe poklonio,
Da mi budeš serij-bašinica«.
»Onda, dragi, u to ćes ti bilo!
Kauri te na nogam' čekali,
Uhvatili, banu poklonili,
Ban te metnu na dno u tamnicu!
Tamnovao devet godinica;
Meni Bog do Zenđil Hasan-agu!

1) sretno, 2) momku kod konja.

Tri tovar poharčila blaga,
Dok ja svoga otkupila dragog!«
Čim to reče, uput joj se steče;
Ode dragi na carevu vojsku.
Kauri ga na nogam čekali,
Uhvatili, poklonili banu.
Ban ga baci na dno tamnicu,
Tamnovao devet godinica.
Udade se lijepa djevojka;
Bog joj dade zenđil Hasan-agu.
Poručuje iz tamnice Salko:
»A bora ti, draža od očiju!
Kol'ko si se mlada zaklinjala,
Da ćeš mene oprostit' tamnice!«
Što je rekla, to je učinila:
Tri tovara potrošila blaga,
Dok je svoga otkupila dragog.

Gavrani se krvi napojili

Turski avdes uzimale na se,
Uzimale do dvije sultanije:
Sultan-Zada i Sultan-Aiša;
U rukam' im zlaćani ibrici.
Progovara Sultan-Zada mlada:
»Mili Bože, je li bila kavga?
Je li naša izginula vojska?
Jesu l' živa dva careva sina?

Ko bi nama haber donosio«,
Muštuluk[1] bi bogat zadobio«.
To izreče Sultan-Zada mlada,
To izreče na koljena kleče;
Poče klanjat' božijeg namaza.[2]
Al' eto ti dva vrana gavrana:
»Kavga bila, pa se i svršila;
Sva je vaša izginula vojska,
Poginuše dva careva sina,
Mi smo im to krvi napojili«.
Kad to čule do dvije Sultanije,
Od žalosti na zemlju pale;
Kako pale, tako ne ustale.

Pogodba orla i sokola

Mili Bože, čuda velikoga,
Gdje dv'je ptice zemlju pod'jelile,
Suri orle i sivi sokole;
Zapa orla kameno Podgorje,
A sokola Lika i Krbava.
Među te se ptice pogodile:
Koja kojoj preko međe prijeđe,
Os'jeci joj krilo do ramena.
Kada bilo o Petrovu danu,
Prhnu orle niz kamen Podgorje,

1) dar za vijest, 2) uze za moliti.

Ter on pada usred Like ravne,
Da s' napije vodice lađane.
K njem' dopade soko ptica siva,
Da mu s'ječe krila do ramena,
Al' ga brati suza ptica orle:
»Nemoj mene, moj sokole sivi!
Kada bude o Jurjevu danu,
Dođi k meni u Studena st'jena,
Dat ću tebi fufa zelenoga,
I dat ću ti cv'ječa rumenoga«.

Smrznuti svatovi

Klikne vila s visoke planine,
I dozivlje Borića vojvodu:
»O Boriću, mlada đuvegijo!
Ja bih vila tebe svjetovala,
Da ne ideš danas po djevojku,
O Božiću, o zimi najgoroj;
Svati će ti pomrijeti od zime«.
Borić b'jele i ne sluša vile,
Neg kićene svatove skupio,
I svatima ide po djevojku.
Kada svatim' po djevojku došo,
Pred njezinim dvorom bijelim,
Tamo su ga pričekali l'jepo,
Poštovali, djevojku mu dali.
Svatovi se l'jepo otpravili.

Kad su došli zelene u gore,
A u gore prve na konake,
U gori ih nojca uhitila,
I velika zima udarila.
Sve što ima kićena nevjesta,
Sve što ima u sanduku ruha,
Sve kićene svate zagrtala,
Svi su svati pomrli od zime,
Samo nije Borić đuvegija,
Jerbo ga je neva zagrtala,
Debelim iz sanduka ruhom.
Kad bijela zora zab'jelila,
I njega je zima zavijala.
Kad to vidje kićena nevjesta,
Na djevera glavu naslonila,
A na druga ruku s prstenima,
Pa s' i ona s dušom rastanula.

Djevojačke kletve

Leti vila preko Varadina,
Pa dozivlje Sarajke djevojke:
»Malo rad'te, puno ašikujte!
U Stambol je kuga udarila,
Sve pomori i staro i mlado,
A rastavlja i milo i drago;
I sinoć je dvoje rastavila,
Rastavila jedinka od majke.

Ne da majka u groblje kopati,
U đulbašču pod žutu naranču,
Ona ide u zelenu bašću,
Već u bašću pod žutu naranču,
Rano rani jedinkova majka,
Ona zove svog jedinog sina:
»Je li tebi crna zemlja teška?
Je li tebi tvrdo bez dušeka?
Je li tebi nisko bez jastuka?
Je li tebi zima bez jorgana?«
Iz groblja joj nešto odgovara:
»Nije meni crna zemlja teška,
Nit je meni tvrdo bez dušeka,
Nit je meni nisko bez jastuka,
Već pozdravi sve moje jarane:
Što gledaju, nek ne ostavljaju,
Jer su teške djevojačke kletve,
Kad uzdahne do Boga se čuje«.

Ljuba Damjanova

U Omera povrh Sarajeva
Zelena mu gora oko dvora,
I u gori zelena livada.
U livadi divno kolo igra,
U tom kolu ljuba Damjanova.
Sve je kolo glavom nadvisila,
I ljepotom kolo prodičila.

Al govori iz kola Nikola:
»Pokrij lice, ljubo Damjanova!
Danas će ti Damjan poginuti
Zbog tvojega lica bijeloga.«
Istom junak u riječi bio,
Puče puška iz kola drugoga,
I ubila Damjana u kolu.
Al zaplaka ljuba Damjanova:
»Ruž' rumena istom procvatena!
A sad si mi mladoj oparjena.
Žarko sunce istom obasjalo,
A sad si mi mladoj pomrčalo!«

Sokolova suza

Podigla se kita Senjanina
Ispod Senja grada bijeloga.
Do jednoga otpratila majka,
Ili majka, il sestrica draga;
Za Omerom nitko ni od kuda,
Nego samo sirotica Fate.
Preko tri ga sela prepratila:
Za četvrtim tiho besjedila:
»Moj Omere, obazri se na me!
Nek ja vidim crne oči tvoje,
Je l' se na njih suza pomolila?«
»Moja Fate, moja dušo draga!
Ne mogu se obazreti na te,

Jer su ovdje čudnovati ljudi;
Bog zna što bi ovi pomislili.
Nego hajde dvoru bijelome,
Pa odšetaj do pod kulu moju!
Pod kulom je jela tankovita,
Na krilu joj sivi soko sjedi.
Kad te dođe želja do Omera,
Ti pogledaj sivoga sokola,
Kako plače za svojim junakom!
Kako plače i kako uzdiše!
'nako i ja, draga dušo moja,
Za tobom ti plačem i uzdišem«.

Sama sebi ruke odrezala

Kakva crkva od Glamoča grada?
Il je vila, il je ljuta zmija?
Nit je vila, nit je ljuta zmija,
Već je Emka, materino zlato.
Zarobi je bane kaurine,
Vodio je svome b'jelu dvoru,
Tude sužnji tri godine dana.
Kad četvrta nastala godina,
Njojzi tvrdo gvožđe dodijalo,
Sama sebi ruke odrezala,
Vol'je umrjet nego tamnovati.

Mlada nevjesta

Blizu gore dvori javorovi,
U njih neva skoro dovedena;
Poslaše je za goru na vodu.
Ne bi neve ljetni dan do podne.
Svekar veli: »Što nam ne bi neve?«
A svekrva: »I ne bilo nam je!«
Zava veli: »Da ju otjeramo!«
Djever mlađi nevu ogovara:[1]
»Ne ljuti se, babo, ni ti majko!
Teška vjedra, a nejake ruke,
Daleko je za goru na vodu;
Treba otić i natrag se vratit'«.
Oni misle: nitko ih ne čuje,
Al to čuje nevjesta pred dvorom;
U dvor ušla pjesmu zapjevala:
»Svekar mi se na put opremio,
Na putu mi nogu ulomio!
Svekrva mi dugovjeka bila:
Od zorice do zahoda sunca!
Zova mi se blizu udomila:
Preko mora triest konak'ova!
Mlađi mi se djever oženio,
Oženio s mojom drugaricom,
Ja mu prva jenđibula[2] bila!«

---

1) ispričava
2) djeveruša

Teško bratu, koji brata nema

Gorom jezdi Novaković Grujo,
Gorom jezdi s bratom Tatomirom.
Kad su došli nasred gore crne,
Al govori Novaković Grujo:
»A moj Tade, moj brate rođeni!
Čuo jesam i ljudi mi kažu,
Da ti ljubiš moju vjernu ljubu«.
Al govori Tade, momče mlado:
»Nit ja ljubim, nit za ljubav znađem,
Već to ljudi od zlobe govore;
Kako bi nas da zavade, brate,
Da zavade i da nas rastave«.
Al' to Grujo ništa i ne ćuti,[1]
Već on trže nože od pojasa,
Pa udara Tadu u srdašce.
Nejak Tade po zemljici pade;
Kako pade, više ne ustade.
Jezdi Grujo kroz goru zelenu.
Kad je došo na kraj gore crne,
Al dva orla ćeraju sokola;
Soko leti konju pod grooce,
Pa govori siv- zelen sokole:
»Da ja imam brata rođenoga,
Ne bi mene orlovi gonili.

---

1) sve sluša

Teško bratu, koji brata nema,
A sestrici, koja seke nema!«
Kad te r'ječi Grujo razumio,
On se vraća tragom uznatrage,
Pak on ide bratu rođenomu,
I govori Novaković Grujo:
»A moj Tade, moj brate rođeni,
Hoćeš li mi rane preboljeti,
Da ti berem po gorici bilje,
Da zavijam grdne rane tvoje?«
Al govori sa zemljice Tade:
»Ne ber' bilje, ne dangubi dana!
Ne ću tebi preboljeti rana!«
Kad te r'ječi Grujo razumio,
Trže nože od svilena pasa,
Pa udara sebe u srdašce.
Pade brate jedan kraj drugoga,
Da ne žali jedan na drugoga.

Momak i djevojka

Oj djevojko pitoma ružice!
Kad si rasla, na što si gledala?
Il si rasla na bor gledajući,
Il na moga brata najmlađega?
»Oj junače, moje jarko sunce!
Nit sam rasla na bor gledajući,

Nit na jelu tanku ponositu,
Nit na tvoga brata najmlađega,
Već sam mlada prema tebi rasla«.

Smiljana i vijenac

Smilj Smiljana pokraj vode brala,
Nabrala ga njedra i rukave,
Izvila je tri zelena vijenca;
Jednoga je sebi ostavila,
Drugi svojoj drugarici dala,
A treći je niz vodu pustila,
Pa je njemu tiho besjedila:
»Plovi, plovi, moj zeleni vjenče!
Te doplovi do Đurđeva dvora,
Pa zapitaj Đurđevu majčicu:
»Hočeš, majko, oženiti Đurđa?
Ne ženi ga mladom udovicom,
Već ga ženi ljepotom djevojkom!«

Djevojka i lice

Djevojka je kraj gore stajala,
Sva se gora od lica sijala,
Djevojka je licu govorila:
»Davor lice, davor brigo moja!
Da ja znadem, moje bijelo lice,
Da će tebe star vojno ljubiti,

Ja bih išla u goru zelenu,
Sav bih pelen po gori pobrala,
Iz pelena vodu izvijala,
Te bih tebe, lice, umivala,
Kad star ljubi, neka mu je gorko.
A da znadem, moje bijelo lice,
Da će tebe mlad vojno ljubiti,
Ja bih išla u zelenu bašću,
Svu bih ružu po bašći pobrala,
Iz ruže bih vodu izvijala,
Te bih tebe, lice, umivala,
Kad mlad ljubi, neka mu miriše!«

Ljuba je preča nego sestra i snaha

Oj za gorom za zelenom
Nešto jasno podvriskuje
Baš ko grlo djevojačko.
Ode momče da obiđe,
Al djevojče savezano
Tankom žicom ibrišima,
Pak se moli mladu momku:
»Odr'ješi me mlad junače,
Ja ću tebi seja biti«.
Momče njojzi odgovara:
»Imam seju i kod kuće«.
Odr'ješi me mlad junače,
Ja ću tebi snaša biti«.

Momče njojzi opet veli:
»Imam snašu i kod kuće«.
»Odr'ješi me mlad junače,
Ja ću tebi ljuba biti«.
Onda junak nju poljubi,
Poljubi je, odr'ješi je,
Odvede je b'jelu dvoru.

Ljepota djevojka

Čudo ljudi za djevojku kažu:
Tanka struka, a visoka stasa,
Kosa joj je kita ibrišima,
Oči su joj dva draga kamena,
Obrvice s mora pijavice,
Sred obraza rumena ružica,
Zubi su joj dva reda bisera,
Usta su joj kutija šećera;
Kad govori ko da golub guče,
Kad se smije, ko da biser sije.
A djevojče mlad pupoljče
Odgovora jasno glasno:
Oj djevojko moja diko
Od šta ti je bjelo lice
I rumene jagodice?
I ta tvoja kosa vrana?
Od što su ti oči plave

I obrve te garave?
Od šta li si vita struka
I prsa ti ko jabuka?
Rosom sam se umivala
Ranom zorom ustajala
I jasminom kosu prala.
S neba su mi oči plave,
A obrve sunca žarka
U gori sam ovce pasla,
S češerom sam prsa krila
Od toga sam mlad junače
Tako l'jepa, tako mila
Pak sad gledaj mlad junače
Da bi uv'jek tvoja bila.

POSLOVICE

Koga Bog miluje, onoga i kara.

Ako tko drugi skoči u vodu, hoćeš li i ti skočiti?

Ako laže koza, ne laže rog.

Baš mu pala sjekira u med.

Bez muke, nema nauke.

Bez zdravlja, nema bogatstva.

Bez alata, nema zanata.

Bespolen pop i jariće krsti.

Čuvaj bijele novce za crne dane.

Bliža je košulja, nego haljina.

Bog visoko, a car daleko.

Bog dao, Bog i uzeo.

Bog ne plaća svake subote.

Bog nikom dužan ne ostaje.

Božić dođe, zima prođe.

Bolje zlato i poizderato, nego srebro iznova kovato.

Bolje je Božić kužan, nego južan.

Bolje je da ti zavide, nego da te žale.

Bolje je pošteno umrijeti, nego sramotno živjeti.

Bolje je izgubiti glavu, nego svoju ogriješiti dušu.

Bolji je dobar glas, nego zlatan pâs.

Bolji je i crn kolač, nego prazna torba.

Brada narasla, a pameti ne donijela.

Brza osveta, gotova šteta.

Bunca kao baba u bolesti.

Vatra i voda dobre su sluge, ali zli gospodari.

Velika drveta dugo rastu, ali za čas padnu.

Velike ribe male proždiru.

Vidjela žaba gdje se konji kuju, pa i ona digla nogu.

Više vide četiri oka, nego dva.

Više dana nego kobasica.

Više um zamisli nego more ponese.

Vjera mjera.

Vjetar kad hoće da prestane, onda najvećma duše.

Vješt goru lomi, a nevješta gora lomi.

Voda svašta pere, do pogana jezika.

Vode i zlobe nikada ne će nestati.

Vo se veže za rogove, a čovjek za jezik.

Vrana vrani očiju ne vadi.

Vruće se gvožđe kuje.

Gladnu čovjeku slatke su i divljake.

Najmilijeg gosta tri je dana dosta.

Gradi ražanj, a zec u šumi.

Da ga čovjek pošalje po smrt, mogao bi se naživjeti.

Da zmija okusi od mene, otrovala bi se.

Da je kuća dobra i vuk bi je imao.

Da se za zelen bor uhvatim, i on bi se zelen osušio.

Dva bez duše, treći bez glave.
Dva loša ubiše Miloša.

Dobar glas daleko ide, a zao još dalje.

Dobar kao dobar dan u godini.

Dobro je kadšto i pametnu ženu poslušati.

Dobro mu je kao raku na ugljenu.

Dođoše divlji, pa istjeraše pitome.

Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob, nema pravog prijateljstva među nama.

Drvo se savija dok je mlado.

Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije.

Dok se čovjek ćuva, i Bog ga čuva.

Doći će i njemu crni petak.

Doći će sunce i pred naša vrata.

Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na čovjeka.

Duga bolest, gotova smrt.

Dug je zao drug.

Dužan — tužan.

Gdje velika zvona zvone, tu se mala ne čuju.

Djevojku lice udaje.

Gdje dvoje govori, tu je treći kost u grlu.

Gdje je mnogo maja, tu je malo jaja.

Gdje je sloga, tu je i Božji blaslov.

Gdje je sreća, tu je i nesreća;
Gdje nesreća, tu i sreće ima.

Gdje koga svrbi, ondje se i češe.

Gdje ko nikne, tu se i obikne.

Žedan konj vode ne probira.

Zavadio i dva oka u glavi.

Zaludu je začina, kad nije načina.

Zapleo se kao pile u kučine.

Zatvoren duga ne plaća.

Za hajdukom u goru ne idi.

Zdrav se ne pita, a bolesnu se daje.

Zemlja tvrda, a nebo visoko.

Zec u šumi, a on ražanj gradi.

Zlato se u vatri kuša, a čovjek u nevolji.

Zrela voćka sama pada.

I brojene ovce kurjak jede.

Iver ne pada daleko od klade.

Igla kroz zlato i srebro polazi pa je opet gola.

Igraju se magarci, bit će kiše.

Iza vuka se može i lisica najesti.

Daleko od očiju, daleko od srca.

Iz vrane što ispane, teško soko postane.

Iz kamena bi suza udarila.

Iz ove kože nikud nikamo.

Iz oka, iz boka.

I petnih žila.

I kamen bi riječma podigao.

Ima kao u žabe dlaka.

I oca bi za novce prodao.

Ispeci pak reci!

Ispod mire devet đavla vire.

I crna krava ima bijelo mlijeko.

Išla bi baba u Rim, ali nema š čim.

Kupila bi svašta, ali nema zašta.

Iščupaj komarcu nogu i crijeva su mu na dvoru.

Ja derem jarca, a on kozu.

Ja kuj, ja ne mrči gaća.

Ja tebi, a ti kome drago.

Jedan drobi, drugi kusa.

Jedanput se mre.

Jedna glava, hiljadu jezika.

Jedna lasta ne čini proljeća.

Jedna šteta, sto grijeha.

Jedna šugava ovca cijelo stado ošuga.

Jednom rukom daje, a dvjema uzima . . .

Jedno mu je na srcu, a drugo na jeziku.

Jezik može gore posjeći nego mač.

Junakova majka najprije zaplače.

Kad bi trgovac svagda dobivao, ne bi se zvao trgovac nego dobivalac.

Kad Bog hoće koga da kazni, najprije mu uzme pamet.

Kad dođu vile k očima.

Kad je rat, niko nikom nije brat.

Kad lažeš tako laži, da i sam misliš, da je istina.

Kad mačka kod kuće nije, onda se miši vesele.

Kad najviše grmi, najmanje kiša pada.

Kad se tikva pokondiri.[1]

Kad čovjek tone i za slamku se hvata.

Kakva služba, onakova i plaća.

Kakvo sjeme posiješ, onako ćeš i žito vrći.

---

1) pokondiriti se = postati pehar = (kondir, kodira).

Kako posiješ, onako ćeš i požnjeti.

Kako udrobiš, onako ćeš i kusati.

Kao siromah u bogatoj varoši.

Kiša pada kapljicama pa napada lokvicama.

Klin klin izbija, a sjekira oba.

Ko brzo sudi, brzo se i kaje.

Koga Bog miluje, onoga i kara.

Koga je moliti, ne valja ga srditi . . .

Koga su zmije klale, i guštera se boji.

Ko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.

Ko za tuđom vunom pođe, sam ostrižen kući dođe.

Ko zlima oprašta, dobrima škodi.

Ko zna bolje, široko mu polje.

Ko istinu gudi, gudalom ga po prstima biju.

Ko jedanput slaže, drugi put mu se ne vjeruje, ako i istinu kaže.

Ko visoko leti, nisko pada.

Ko je sluga, nije gospodar.

Kojoj ovci svoje runo smeta, ondje nije ni ovce ni runa.

Ko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što mu treba.

Ko lagano ide, dalje će otići.

Koliko ljudi, toliko ćudi.

Ko ljeti planduje, zimi gladuje.

Ko me je lani bio, ni sad mi nije mio.

Kome Bog, onom i svi sveci.

Ko mudro muči, lijepo govori.

Ko ne drži brata za brata, on će tuđina za gospodara.

Ko ne zna služiti, ne zna ni zapovijedati.

Ko ne hrani mačku, hrani miše.

Ko ne čuva malo, ne može ni dosta imati.

Ko ne čuva tuđe, ne će imati ni svoje.

Ko nosi, ne prosi.

Ko o čemu misli, o onome i sanja.

Ko prije djevojci, onoga je djevojka.

Ko rado laže, rado i krade.

Ko rano rani, dvije sreće grabi.

Ko svoj može biti, tuđ nek ne budne.

Ko se Boga ne boji i ljudi ne stidi, bježi od njega.

Ko se boji vrabaca, nek ne sije proje.

Ko se jedanput opeže i na hladno puše.

Ko se riječi ne boji, ne boji se ni batina.

Ko se hvali, sam se kvari.

Ko se čuva, i Bog ga čuva.

Ko tebe kamenom, ti njega hljebom.

Ko umije, tomu dvije.

Lasno je iza grma strijeljati.

Lijepa riječ gvozdena vrata otvara.

Loza i koza vodu ne miluju.

Majka kćerku kara, snaši prigovara.

Mati ako je i najgora, opet je rada, da joj kći bude dobra.

Medena usta gvozdena vrata otvaraju.

Mi o vuku, a vuk na vrata.

Misliš li me mrtva požaliti, požali me, dok sam u životu.

Mlad može, a star mora umrijeti.

Mlado se drvo savija.

Mladost, ludost.

Mnogo puta i najbolji plivač utone.

Moja krava, dakle i moje tele.

Mudra glava, šteta, što je samo noge nose.

Mudroj glavi jedno oko dosta.

Na vuka vika, a iza vuka lisice vuku.

Najprije skoči, pa onda reci: hop!

Nakon boja kopljem u trnje.

Na kurjake vika, a lisice meso jedu.

Na mladima svijet ostaje.

Na prosjaka i psi laju.

Navika je jedna muka, a odvika dvije su muke.

Našla vreća zakrpu.

Ne bi ga nadlajalo devetoro pasa.

Ne bi dao ni Bogu tamjana.

Ne bije mene torba, već ono što je u torbi.

Ne budi svakoj ptici kobac.

Nevolja svačemu čovjeka nauči.

Nesta blaga, nesta prijatelja.

Nezvanu gostu mjesto za vratima.

Ne zove se pijanica onaj koji mnogo popije, nego onaj koji se opije.

Nekome i olovo pliva, a nekome i slama tone.

Nek se zna, čija je kuća masna.

Ne lipši, magarče, dok trava naraste.

Ne laje pas sela radi, nego sebe radi.

Nema žita bez kukolja.

Ne pada snijeg, da pomori svijet, nego da svaka zvijezda svoj trag pokaže.

Ne plače slijep, što nije lijep, već što ne vidi bijeli svijet.

Nesta vina, nesta razgovora, nesta blaga, nesta prijatelja.

Nije blago ni srebro ni zlato, već je blago, što je kome drago.

Nije zime dokle Božić ne mine.

Nije sve zlato, što se sija.

Niko ne zna, što nosi dan, što li noć.

Niko se nije učen rodio.

Ni prsti u ruke nijesu svi jednaki.

Obećanje je ludom u radost.

Od zla roda nek nije poroda.

Od jednoga udarca dub ne pada.

Od tog brašna nema pogače.

Okrp kuću drži.

Onoliko znamo, koliko u pameti imamo.

Oteto — prokleto.

Pije vino ko ima novaca, a ko nema, sjedi kod lonaca.

Po dvaput se u mlinu govori.

Pod janjećom kožom mnogo puta kurjak leži.

Podmuklo pseto najprije će ujesti.

Pod noć tikve cvjetaju.

Pokraj suha drveta i sirovo izgori.

Pune se puške boji jedan, a prazne dvojica.

Pusti koku na policu, ona će i na stolicu.

Radi kao da ćeš sto godina živjeti, a moli se Bogu kao da ćeš sjutra umrijeti.

Ruka ruku mije, a obraz obadvije.

Rugala se sova sjenici, da ima debelu glavu.

San je laža, a Bog je istina.

Sa svojim i jedi i pij, ali ne trguj!

Svagdje je dobro, al' kod kuće najbolje.

Sva je buka na vuka, a iza vuka i lisica sita.

Svaka je šala pola istine.

Svaka služba svoju plaću ište.

Svaka ptica svome jatu ide.

Svako neka ispred svoje kuće mete.

Svaki ciganin svog konja hvali.

Svako čudo za tri dana.

Sit gladnu ne vjeruje.

Sjetila se prelja kudjelje uoči nedjelje.

S kim si, onaki si.

Teško vuku ne jedući mesa, a junaku ne pijući vina.

Teško nogama pod ludom glavom.

Teško svuda svome bez svojega.

Tiha voda brijege dere.

Udala se moma, da je nije doma.

U kakvom si kolu, onako igraj!

U laži su kratke noge.

Umiljato janje dvije matere sisa.

U mutnoj se vodi riba lovi.

U svakom žitu ima kukolja.

U tuđem oku vidi trun, a u svome ni brvna ne vidi.

U seljaka crne ruke, ali bijela pogača.

Čeg' se mudar stidi, tim se lud ponosi.

Čist račun — duga ljubav.

Čistu obrazu malo vode treba.

Štogod mačka okoti, miše lovi.

Što želiš da tebi drugi čini, čini i ti drugima.

Što se danas može učiniti, ne ostavljaj za sjutra.

Ako smo i braća, nisu nam kese sestre.

Bježi od zla, kad ono ne će od tebe!

Bolje je i prazna torba, nego vrag u torbi.

Bolesnu se nudi, a zdravomu daje.

Što da Bog i sreća junačka.

Trla baba lan, da joj prođe dan.

Tko se ne boji riječi, ne boji se ni batina.

Da nema sirota, ne bi ni sunce sjalo.

Gdje te ne siju, ne niči.

Spolja gladac, a iznutra jadac.

Rrđavoj ptici i perje smeta.

Iver po iver nestade klade.

I siti vuci i čitavi janjci — ne može biti.

Ide vrijeme nosi breme.

Ili loncem o kamen, ili kamenom o lonac, teško loncu svakojako.

Pritisnuto jače, sve na više skače.

Još se nije rodio, ko bi svakom ugodio.

Kud svi Turci, tud i ćelavi Mujo.

Kud vojska prolazi, trava ne raste.

Kud će suza neg na oko.

Rodila majka šeprtlju, nadjela ime kubura.

Kurjak mijenja dlaku, al' ne mijenja ćudi.

Kako došlo, tako prošlo.

Kako si ko prostre, onako i spava.

Narod bez narodnosti je tijelo bez kosti.

Lako je natjerati žabu u vodu.

Svaka krava svoje tele liže.

U laži su kratke noge.

Mari Mara za pudara, kad se grožđa nazobala.

Malo daje ko mnogo obećaje.

Bez muke nema nauke.

Pala mu sjekira u med.

Ko med vrca i prste obliže.

Svoje čuvaj, a tuđe ne diraj.

Nužda zakon mijenja.

Nije komu je namijenjeno, nego komu je suđeno.

Što će slijepcu ogledalo.

Naš zavičaj, vaš običaj.

Onoliko znamo, koliko voljamo.

Vuci po poruci mesa ne jedu.

Ko pita s puta ne zalazi.

Poštuj svoje starije i tebe će tvoji mlađi.

S koje je strane drvo podsječeno, na onu i pada.

Pijanom se i voz s puta uklanja.

U sreći se ne ponesi, u nesreći ne poništi.

Veselo srce kudelju prede.

Srcu na volju, sebi na nevolju.

Bolja je poštena smrt, nego sramotan život.

Stari su ljudi kao i mala djeca.

Što se babi htilo, to se babi snilo.

Koga silom tjeraju u crkvu, Bogu se ne moli.

Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.

Nesložna braća, propala kuća.

Sloga kuću gradi, nesloga razgrađuje.

Doći će sunce i pred naša vrata.

Ko ne radi, neka i ne jede.

Ko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada.

Vidi Bog, ako ljudi ne vjeruju.

Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju.

Vuk ne vije što je mesa gladan, nego vije, da družinu svije.

Tko pjeva, zlo ne misli.

U vatri se zlato kuša.

RAZNO

Kakvo drvo, takav klin, kakav otac, takav sin.

Ako slijepac slijepca vodi, obadva će u jamu pasti.

Duga kosa, kratka pamet.

Hvali more, al' se drži kopna.

Vuk sit i koza cijela.

Došla vatra do nokata.

Više očiju više vidi.

Na muci se poznaju junaci.

Brat je mio koje vjere bio.

Mrav i pčela uče kako se teče.

Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.

Ne kalja čovjeka što ulazi u usta, nego što izlazi iz usta.

Maleno je zrno biserovo, al' se nosi na gospodskom grlu.

Boj ne bije svijetlo oružje, već boj bije srce u junaka.

Od kako sam tebe zaručio, svaka mi je dobra sreća bila.

Dobra ovca mnogo ne bleji, ali mnogo vune daje.

Drumovi će poželjet' Turaka, al' Turaka više biti neće.

Kakva sjetva takva žetva.

Baba babi grebla lan, da joj zaman prođe dan.

Dokle prosi, zlatna usta nosi, a kad vraća, pleća obraća.

U svakog popa, torbica duboka.

Brat bratu najdublje oči vadi.

Gledaj konju je l' debela vrata, a djevojci kakva joj je majka.

Ljubav je puna i meda i jeda.

Ko za čorbom vino pije, od onoga ne valja savjeta iskati.

Sir koji plače, rakija koja skače, valja.

Jezik popuzne, a istina iskrsne.

Dok u čanku ima, i malom se kašikom čovjek može najesti.

Tko se drži pravice, taj ne muze kravice.

Krpež i trpež po svijeta drže.

Tuđ nikad neka ne bude, koji svoj biti može.

Niko nikoga ne može osramotiti, dok se sam ne osramoti.

Pet braće, sve jedan drugog u glavu barka (igle za pletivo).

Trista bâtâ po tuđim leđima ne boli ništa.

PITALICE

Zapitalo dijete svoga oca:
»Oče, je li lakše ugostiti sita ili gladna čovjeka?«
»Lakše gladna«, odgovori otac.

Pitali Ciganina:
»Tko ti je najveći dušmanin?«
»Prazna torba«, odgovori cigo.

Pitao kmet agu:
»Gospodaru, zašto me biješ?«
»Zato, da te boli«, odgovori Aga.

Pitali momci starca:
»Od koliko se godina najbolje oženiti?«
Starac odgovori:
»Nemoj mlad, rano je; a nemoj star, kasno je«.

Pitali su Marka Kraljevića:
»Kaži, Marko, za što li se najprije poturčio?«
»Za inat«, odgovori Marko.

Pitali psa:
»Zašto svakoga repom pozdravljaš?«
»Zato, jer kape nemam«.

Pitali starca:
»Kada će biti Sudnji dan?«
»Kad žene počnu zapovijedati«.

Pitalo mlado magare oca:
»Što te ono danas zovu na svadbu?«
»Bit će nestalo drva«.

AFORIZMI

Ah da znadeš, moja mila majko,
kako čoban plahovito ljubi!

Puče pusta puška iz naroda,
ah neka ga, već mu ne pucala!

Aj djevojko, dušo moja,
što si tako jednolika?

Aj tako te ne želila, braco,
nemoj mene davat ni za koga.

Ajme Joco, od istoka sunce,
brzo li mi zađe za oblake!

A tako ti Boga istinoga!

Da mi je blaga, koliko mi drago
gradio bi devet manastira,
a nekmoli sebe oženio.

Hodi amo, prijatelju kralju,
hodi kralju, da se darujemo.

Kćeri moja, lijepa Anđušo,
što si majci tako nevesela?

Moja ruko, zelena jabuko,
Gdje si rasla, gdje l' si ustrgnuta!

Ao kume, moje jarko sunce!
Dobro ti me bješe ogranulo,
pa mi opet za goricu zađe!

Volim čuti, da mi i boluje,
neg' da s drugom dragom ašikuje.

Avaj mene do Boga miloga,
gdje me živa uhvatiše Turci!

Biser Mara po jezeru brala,
prema sebe svoji majku zvala.

Babin dvore, moj veliki jade!

Oj Boga ti, moj rođeni babo,
Otkud knjiga, od koga li grada?

Da u cara preuzmemo carstvo,
carevina tvoja djedovina,
kraljevina tvoja babovina;

Moj unuče, nejačak Maksime,
Bili mene nešto svjetovao?

Ljuta ga je rana dopanula,
baš od koje preboljeti ne će.

Božić bata na oboja vrata,
da unese tri tovara zlata.

Ne daj glasa bez bijela dana,
nek se moja proveseli majka.

A kad stane Turčin umirati,
on ga baci u jamu bezdanu,
gdje mu gavran kosti naći ne će.

Kaži meni bilja od omražja,
da omrazim snahu sa djeverom.

Bud mi zakla konja na livadi
i sokola u zelenoj bašči,
zašt' mi zakla čedo u koljevci?

Kunem ti se, a vjeru ti dajem,
ko s Vojinom boja bio nije,
ne umije Boga blagodarit'

Hod otale, janje moje, ne skakući,
ne blebeći, ne budi mi Ive moga!

Koja ti je golema nevolja,
te si tako u obrazu blijeda,
a na srcu vrlo žalostiva?

Bogom braćo dva dželata mlada,
nemojte me odmah objesiti.

Oj kovilje i rano bosilje,
što si tako zeleno poleglo?

Nema smrti bez rođena dana,
ni junaka bez prvoga brata.

Nemoj vodit tuđina đevera,
već jal'. brata, jali bratunčeda.

Tuđa majka rane povređuje;
tuđa ljuba bregovito stere.

Oj djevojko, brigo materina!

Putuj oče igumane, ne brini se
za manastir.

Oj Cetinjo vodo ponosita,
ti se sinoć krivo kunijaše,
da na tebi nigdje broda nema.

Pod njega bi karanfil sterala,
a pod glavu rumenu ružicu,
nek miriše, nek se često budi.

Ne budi mi po kožuhu buha!

Ruke šire, u lica se ljube,
za junačko pitaju se zdravlje.

Mnoge ti si majke ojadio
i sestrice u crno zavio.

Uz put rasla rumena ružica,
uz put cvala, na put otpadala!

O tamburo, o dangubo moja:
izdangubih dane i godine,
dangubio ko te je gradio!

O danice, o sestrice,
podaj meni svjetlost svoju,
da naresim mladost moju!

Davor' lice, davor' brigo moja!

Blago meni do Boga miloga!

Ime ti se svuda spominjalo,
Dok je sunca i dok je mjeseca.

Ja se ne ću natrag povratiti
dokle svoju ne pohodim majku.

Moja duša ne miriše niti dinjom
nit narančom veće dušom
djevojačkom.

Nemoj sine, govoriti krivo
ni po babu ni po stričevima,
već po pravdi Boga istinoga!

Teško zlatu na debelu platnu,
i đerdanu na garavu vrata!

Hej starosti, prteno oružje!

Crn ti obraz bio kao gruda knjiga,
a srce ti hladno kao jarko sunce!

Ljub' junače, koliko ti drago,
al' me nemoj po licu izgristi,
da mi majka ne pozna na licu.

Tri je jada nad njim izjadala
Više drage zelen bor izraste,
a viš dragog rumena ružica.

Britku ću mu sablju zatopiti,
da se ne da izvadit iz kora.

Il' si rasla na bor gledajući,
il' na jablan drvo plemenito?

Nit' je prosi ni jabuke daje,
već ti kupi kićene svatove.

Da ne puca jadno srce moje
gledajući sirotice svoje.

U Milice duge trepavice
prekrile joj rumen' jagodice,
jagodice i bijelo lice.

Tamo raslo klenje i jasenje,
među nama zdravje i veselje!

Svako drvo urodilo,
a jasika ne rodila,
već jasika trepetala
ispod ljeta i bez vjetra!

O čovječe pravedniče,
jedan Božji službeniče,
tiho misliš Božij biti,
Čini dobro za života.

Žali Šarac tebe gospodara,
jer ćete se brzo rastanuti.

Bratac braca poznat ne mogaše,,
kamo li će Turčin kaurina.

Trgaj mi sele, cvijeće,
pa mi kiti u kite!

Marko sine, jedini u majke,
ne bila ti moja hrana kleta.

Ne bolujem od bolesti,
već od tuge i žalosti.

što se sunce pokraj gore krade?

Ne mogu ti rane preboljeti,
već ti prosta moja krvca bila.

Jao Nenade moje jarko sunce!
Rano ti mi bješe izišlo,
Pa mi rano tako i zasjede.

Moj bosiljče iz zelene bašće,
Rano ti mi bješe procvatio,
Pa mi tako rano i uvenu!

Ne boj mi se, mili gospodaru,
Dobar junak dobar san usnio;
San je laža, a Bog je istina!

Avaj meni do Boga miloga,
kad izdade ovakog junaka,
koga danas u svijetu nema,
kako l' mene sjutra izdat neće!

Vino piti, a ne opiti se
Nit' je bilo niti biti može.

Bože mili, čuda velikoga,
Dobra konja, a loša junaka!

Sila otme zemlju i gradove,
kamo l' meni konja otet ne će!

Vjera moja tako mi pomogla,
osjeć' ću joj ruke do lakata!

Blago majci koja te rodila,
I ujaku koji te imade!

Bog mu dao sa životom zdravlje,
Nama, braćo, na sretno veselje!

Marko sine jedini u majke!
Ne bila ti moja rana kleta,
Nemoj, sine, govoriti krivo,
ni po babu ni po stričevima
već po pravdi Boga istinoga!

Sine Marko, da te Bog ubije!
Ti nemao groba ni poroda,
I da ti duša ne ispala,
Dok turskoga cara ne dvorio!

Kume Marko, Bog ti pomogao,
Tvoje lice svjetlo na divanu,

Tvoja sablja sjekla na mejdanu,
Nada te se ne našlo junaka,
Ime ti se svuda spominjalo,
Dok je sunca i dok je mjeseca!

Danas ću vas braćo osvetiti,
osvetiti ili poginuti.

Sažio svjete, moj lijepi cvijete,
L'jep ti bijaše, ja za malo kadali.
Ta zamalo tri stotina godina!

A tako mi dobre sreće moja,
nevjere ti učiniti ne ću!

Zlo ti vino, dragi gospodaru,
Zlo ti vino, a gora rakija!

O Ivane, naša poglavice,
kamo vjera stigla te nevjera!
Kam' mu konji? Poklali ih vuci!
Kam' oružje? Odneli ga Turci!
Kam' odjelo? Ostalo mu pusto!

Volim s Ivom s lista vodu piti,
Nego s tobom slatku malvasiju
Medovinu iz kondira zlatna!

Daj mi, Bože, oči sokolove
i bijela krila labudova!

Na svakome dvoru sunce jarko,
a po mome pada magla sinja.

Oj djevojko dugo bolovala,
Puno ti se mene navarala!

Ne bi soko ptica preletila,
a nekamoli konji i junaci.

Ujko Janko, nemjereno blago,
ti ne vodi Sekulu nećaka!

Mili Bože, velike nepravde,
despot sudi, despot i rasudi.

Meni mladost u neradost prođe.

Mani Marko, jali da omanem.

Da ja znadem moj gajtane,
da će tebe mlad nositi,
svilom bi te opletala,
zlatom bi te uvijala.

Tambura mu od suvoga zlata,
žice su mu kose djevojačke,
a terzijan pero Sokolovo,

Ko pije vino za slave Božje,
pomoz mu Bože i slava Božja!

Oči moje kud ste pogledale,
Srce moje, šta si požudjelo?

Žarko sunce, ljepša sam od tebe,
od sestrice zvijezde predhodnice,
što predhodi preko vedra neba,
kao pastir pred bijelim ovcama.

A Bog suncu tijo odgovara:
»Žarko sunce, moje čedo drago,
lasno ćemo s prokletom djevojkom,
ti zasijaj, preplani joj lice!«

Oženi se moj premili sine,
Da zamjenu stečem za života.

O tako ti moje sunce žarko!
tako sjalo, nikad ne tamnjelo!

U jasena sitna resa,
po njoj pada medna rosa,
kupila ju košutica,
»Iš otale košutice,
Eto lovca Hercegovca,
Lovac će te uloviti.«

O sokole, moj sokole,
zađilikći kol'ko možeš,
probudi mi mladu momu!

Ustaj Maro, ustaj zlato,
Drobna ruža zatravljena,
Dilber Mara zaljubljena.

Volim s Ivom crnu zemlju jesti,
nego s tobom bijelu pogaču.

Ravno polje, žao mi je na te,
jer moj dragi otide niza te.

Kao cvijeću na ognju živome,
Na mom srcu nebilo mu toga!

Hajd' otale ptico lastavico,
Men' je dosta i mojih jada!

Moja draga, moje žarko sunce!
Hoćeš, dušo, da ti samoj kažem?

Moj Omere, obazri se na me,
Nek ja vidim crne oči tvoje,
Je l' se na njih suza pomolila?

Ne kun' mene, djevojčice,
Jer ako te stanem kleti,
Nikada se ne udala!

Od zla roda da nij' ni poroda,
Od zle kuje da nij' ni štenaca.

Z Bogom, Fate, lijepa djevojko,
Ja se junak nidad ženit neću!

Oj gudalo moja desna ruko,
A vi strune, moje banovanje.

Ajde ustaj, moje sunce žarko,
Da grijemo po svijetu sirote!

Moja kćeri, kleta bila
s košuticom vodu pila,
A s golubim' travu pasla!

Bog t' ubio, crna goro moja,
kad u tebi kapi vode nema!

Nisam, dušo, života mi moga,
Života mi i moga i tvoga!

A bora ti, draža od očiju,
kol'ko si se mlada zaklinjala,
da ćeš mene oprostit tamnice.

Mehmed-beže, jedini u majke,
kamo vjera? Ona te ubila,
A moja te kletva progonila!

Bosioče, mirisavo cvijeće,
Ti uvenu u mojim njedrima,
kao ljubav u dragoga moga!

Ajme meni do Boga miloga!
Tko će meni rano uraniti,
Tko će mene staru nahraniti?

Oj Omere, hrano materina!
Ako majku poslušati ne ćeš,
Prokleta ti moja hrana bila!

Sunce moje, jer si zastajalo?
Pomr'ješe ti sirote nejake,
A bez tebe, moje sunce žarko!

Teško bratu, koji brata nema,
A sestrici, koja sestre nema.

Nebrin'te se, moja mila braćo!
I većoj sam sili odolila,
Hoću i toj, vjera vam je moja!

Da si zdravo, Karlović Ivane,
Ni u moje, ni u tvoje zdravlje,
Već u zdravlje Karlovića Ane!

Mili Bože, čuda velikoga!
kud ću sada, na koju li stranu?

Trni, Grujo, moje oči crne!
Dosta su te izgledale puta!

Davor, Doro, davor dobro moje!
Bil' se mogo pouzdati u te,
Da preplivaš Bojanu vodicu,
Da uhvatiš lijepu djevojku.

Ostan' s Bogom nerođena majko,
Nerođena kolik' i rođena.

Bog sam znade, više vidiš li me,
I ja tebe, i ti mene, majko!

Što je, pašo, crn ti obraz bio!
Zar ćeš brata meni pogubiti?

Tvrda vjera ko studena st'jena,
Da ja ne ću poći za drugoga.

Bora vama, kićeni svatovi!
Kad mi nije Jeline djevojke,
kada nije ni mene junaka!

Plovi, plovi, moj zeleni vjenče,
Plovi plovom do Đurđeve majke!

I mene je porodila majka,
Ka i tebe, silni pobratime!

Prevari se, ujede ga guja!

Blago tome, ko još ima koga,
Da ga brani i za njega mari.

Ništa, kralju, sv'jetla kruna moja!

Ajme meni, draga moja dušo!
Ovo ti je mila moja majka.

Ajde s Bogom, moj jedini sinko!
U putu ti dobra sreća bila,
A nesreća put svoj odmicala.
Dušmani ti pod nogama stali
Kako konju čavli i potkove.

O prokleta gorico zelena!
Da ti nemaš bunar vode hladne,
Da bi vranca napojio konja
Konja vranca i sebe junaka.

Pogledajde, brodarice vilo!
Pogledajde, gdje je sada sunce?

Mili Bože, čuda velikoga
Ili grmi, il' se zemlja trese?

Čarna goro, ubila te tuga,
kakono je žeđ danaske mene.

Nu umukni, mukom zamuknuo!
Da ne rečem, grlo te boljelo.

U nedjelju ne zameći kavgu,
Jer ćeš ludo izgubiti glavu.

Mahni, Marko, jali da odmahnem,
Da vidimo, čij' će mejdan biti.

Gdje si danas, posestrimo vilo,
Gdje si danas, nigda te ne bilo!

Mili Bože, na svemu ti hvala,
Otkud mraci, otkud li oblaci?

Nije majka rodila junaka,
Što je majka od Sibinja Janka.

Bolan, bane, velike sramote,
Da ti svati hladnu vodu piju.

Zlo vam vino, kićeni svatovi,
Zlo vam vino, a gore vam bilo!

Bože mili, na svemu tebi hvala,
Što je bilo, više da ne bude!

Nisam, brate, života mi moga,
Života mi i moga i tvoga!

A tako ti, crna tica vrane!
Kako ti je bez desnoga krila?

Moja zmijo, moj hudi porode!
Ko će dati za zmiju djevojku?

Hazur da ste, kićeni svatovi!
Hazur da si, mladi mladoženja!

Jao mene, do Boga jednoga!
Što ostadoh mlada udovica!

Ne streljajte, braćo iz gorice,
Ne bila vas vašeg brata želja,
Kako mene i brata mojega!

Ta ti li si, moj brate rođeni!
Hvala Bogu kad sam te vidio,
Te me živa moja želja minu.

Jao Marko, Bogom pobratime,
Jao brate, vila me ustr'jeli!

Te se tuci od jele do jele,
Ko ja Marko bez mog pobratima!

Vako bilo svakome junaku,
Koji svašta ljubi svojoj kaže!

A tako mi srećna puta moga,
nevjere ti učiniti neću!

Zdrav mi budi i zdravicu popij,
Vino popij, a načast ti pehar!

Nije šala obrijana brada!
Kamo tebi brada jučeranja?

Kuj mi sabju, novače kovaču,
kakvu nisi prije sakovao!

Jaoh mene do Boga miloga,
Gdje pogubih od sebe boljega.

SADRŽAJ:

BE-L-KA

Biblioteka lijepe knjige
Zagreb, Berislavićeva ulica br. 3-III.

Naklada Građanske tiskare, Zagreb
Martićeva ulica br. 17. — Tel. 44-03